

РЕЗЮМЕТА

на основни научни публикации

на гл. ас. д-р Иван Глушков, преподавател в катедра „Спорт“ към факултета „Обществено здраве и спорт“ на Югозападния университет „Неофит Рилски“ - участник в конкурс за академичната длъжност “Доцент“ по професионалното направление 1.2. Педагогика (Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка, включително МЛФК), обнародван в ДВ, бр.88 от 08.10.2013 г.

Глушков, Ив. (2012) *Процесуални и резултативни особености на ориентировъчната дейност на децата във физическото възпитание*, унив.изд. на ЮЗУ, Благоевград (Монография)

Проведено е проучване по проблема за същността на ориентировъчната дейност на децата в двигателното обучение. Чрез констатиращ експеримент е събран емпиричен материал, подложен на вариационен, корелационен, факторен и алтернативен анализ.

Изследването показва, че този важен аспект от двигателното обучение (ориентировъчния етап), предпоставящ резултатите в последващите (изпълнителен и корекционен етап) е подценен и недостатъчно изследван. Особено значима е ориентировъчната дейност в ранните възрастови периоди, когато се формират представите за величини (голямо, малко, близо, далече, бързо, бавно, силно, по-силно, най-силно и др.), които способстват за осъзнаване от обучаваните на двигателните действия и причинно-следствените отношения на биомеханичните им параметри.

Представени са резултати от изследване на **състоянието на показателите на ориентировъчната дейност на децата, динамиката на промените им, възрастовите и полови особености, взаимовръзките между ориентировките. Установена е факторната им структура.**

Изведени са изводи и препоръки за спортно-педагогическата практика.

Глушков, Ив. (2013) *Технологичен модел за развиване на ориентировъчната дейност на децата във физическото възпитание*, унив. изд. на ЮЗУ»Н.Рилски», Благоевград (Монография)

Научната основа на технологичния модел лежи върху резултати от проведен констатиращ експеримент с деца от подготвителните групи за училище и последвали вариационен, корелационен, факторен и алтернативен анализи на емпиричния материал, публикувани в предходна монография.

След изготвянето на модела той е внедрен в педагогическата практика по физическо възпитание и е изследвана неговата ефективност. Установено е статистически значимо положително въздействие върху 24 от 28 изследвани показатели, т.е. при 85,7%.

Или монографията е резултат от изследване на възможностите за развиване на ориентировъчната дейност на децата. Включва 4 глави, като в **първа глава** се разглежда значението на ориентировъчната дейност на децата за двигателното обучение.

Във втора глава се разглежда методологията на изследването. **В трета глава** е представен експерименталния вариант на технологичния модел за развиване на ориентировъчната дейност, а **в четвърта глава** са представени резултатите от проведен педагогически експеримент за установяване на аспектите на ефективност на модела, въведен в обучението по физическо възпитание за едно полугодие.

Моделът е насочен към осъзнаване от децата на явленията «пространство», «време», «сила» и причинно-следствените им отношения; към разбиране на връзката на спортните постижения от времето на изпълнението им, вложената сила и изминатото разстояние.

Включва педагогически дейности насочени към развиване на разнородни ориентировки на децата и свързаните с тях процеси на **идентифициране, класифициране, сравняване, степенуване, сериация и други – на разстояния, отстояния, големини, ширини, дълбочини и други страни на ориентировъчната дейност.**

Включени са средства за развиване на оценъчната дейност на децата, способността им да измерват (визуално) и чрез различни мерни единици (крачки, стъпки и др.) на разстояния, отстояния на обектите в пространството и отстоянието на другите играещи на терена деца.

I. За развиване на пространствената ориентировка

Включва още:

- Формиране на представи у децата за **величините** използвани във физическото възпитание и измерването им.
- Развиване на умение за **степенуване** (далече, по-далече, най-далече; малко, по-малко, най-малко и др.).
- Развиване на способността на децата за **сравняване и оценяване на количествени и качествени отношения** във физическото възпитание, свързани с изследваната ориентировъчна дейност.
- Развиване на способността им за **ориентиране в едномерното пространство** - чрез графични образци на модели (на футболно игрище), фигурално, в лабораторни условия и **триизмерно** (ориентировка чрез величините на формите на спортните пособия в естествена среда).

- Развиване на способността на децата да **идентифицират процеси и явления**, свързани с ориентировъчната им дейност и с физическото възпитание.
- Развиване на способностите за **разпознаване** и терминуване на форми, разстояния и др.
- Работа по развиване на уменията им за серийно подреждане на обекти и деца в различни повтарящи се положения (например: всяко първо дете - с ръце напред, всяко второ - с ръце встрани или редуване по пол - момче, момиче (в колона, в редица) - **сериация**).
- Развиване на способностите им за **класифициране на спортни пособия и спортове** по картинки по определен признак – зимни спортове, летни, водни, отборни, индивидуални и т.н. Класифициране на физически упражнения по различни признаци (упражнения за бързина, за сила, за ловкост и т.н.).
- Развиването на способността на децата за класификация включваща разделяне и класифициране на спортни пособия - по форми, размери, по тегла и по други признаци; класифициране на човешките движения (естествено-приложни и спортно-подготвителни), класифициране на движенията изпълнени по различни начини в пространството.

Класификацията е операция, при която детето осмисля отношението между „част – цяло“ или "фаза на упражнението– цялостно двигателно действие". Свързана е с формиране на наблюдателност и анализиране, умение за сравнение (чрез съпоставяне) на елементи от различни движения и цялостни двигателни актове.

Децата се обучават да класифицират спортни пособия, спортни облекла и различни положения на тялото и неговите части в пространството, на видове премествания (локомоции), да класифицират посоките на движение (основни и второстепенни) да разделят упражненията на прости - обосновавайки се защо са прости (по структура) и сложни.

Конкретните задачи включват:

а). Групиране. От децата се изисква да групират и обясняват защо отнасят явленията към дадена група, на разстояния, отстояния, величини (група на големите и малките обекти, на близките, далечни и най-далечни обекти). Обучават се в правилно използване на сравнителна и превъзходна степен.

б). Разделяне на дадено множество на два взаимно изключващи се класа – по вид, по пол, по големина (най-големи и най-малки), по форма или предназначение.

Технологичният модел включва обучение в знания и умения за разделяне на елементите на дадено множество, като се отчитат едновременно два или три признака. Например групата се разделя на 2 отбора, отборите се разделят и по пол и/или по цвят на спортното облекло и т.н. и децата да са в състояние сами да разделят групата по различни признаци.

Измерване. Технологичният модел включва педагогически дейности за развиване на способността на децата да извършват измерване във физическото възпитание.

Да измерват и сравняват различни обекти (напр.: дължината на гимнастическата пейка и дебелинното гимнастическо въже) с една и съща мерна единица (брой стъпки, крачки). Насочват се от учителката към разбиране, че броят на мерките на по-големия по дадената величина от сравняваните обекти ще е по-голям. Да осъзнаят, че един и същи обект можем да измерим с различни мерки (с метър, с кегла, с дължината на гимнастически воал, с гимнастическа тояжка, крачки и др.).

Развива се способността за разбиране, че колкото по-голяма е мярката, толкова по-малък е получения брой и обратно.

- Технологичният модел включва обучение на децата за решаване на практически логически задачи, за **осъзнаване на количествени отношения**, като голямата плътна топка (която е 1 кгр.) колко пъти е по-тежка от детската баскетболна топка; кое е по-дълго – пейката за равномерно ходене или дебелинното въже? Колко е разликата? Измери с гимнастическата тояжка! А сега – със стъпки.
- **Развиване на способността за разбиране** на отношенията между процесите и явленията във физическото възпитание (напр. „За да скочиш по-далеко, трябва ли да вложиш по-голяма сила?“).
- **Развиване на ориентировката в пространството**, като децата се обучават практически да **различават и разбират двупосочността (и евентуално трипосочността) на пространствените измерения** и адекватно да ги обозначават (напред – назад, наляво – надясно, нагоре – надолу).
- **Да диференцират различни зони и участъци в пространството и в спортните игрални полета**, като наименоуват отпред – вляво; долу – вдясно и др.
- **Да определят местоположението на други играчи** и на спортните пособия.
- **Да моделират пространствени отношения** чрез предмети (да оставят по инструкция дадено спортно пособие на различни пространствени местоположения и в различни положения и да определят местоположението му).

II. За развиване на времевите ориентировки

Технологичният модел включва насочени въздействия за:

- Подобряване на точността на възпроизвеждане на различни времеви интервали.
- Подобряване на бързината на ориентировка при различни пространствени съотношения (схеми на баскетболни, футболни,

хандбални игрища с различно разположение на играчите и различни позиции за реализация, бърза ориентировка в ситуацията и вземане на решение на кой да се подаде топката или между кои играчи да се води, с цел бърза и точна реализация).

- Подобряване на ориентировката във верижно протичащите отношения “време на движение– бързина на движение - вертикални промени на терена”.
- Ориентировка в отношенията “време на движение - бързина на движение –хоризонтални промени на терена”.

II. За развиване на силовите ориентировки

Технологичният модел включва средства за:

- Подобряване на точността на възпроизвеждане на зададена сила – например $\frac{1}{2}$ от максималната сила на дясната и/или лява ръка, измервана с ръчен динамометър.
- Въздействия се върху финните мускулни диференцировки и подобряване на двигателната усетливост.

Тук педагогическите въздействия са насочени към понижаване на различителните прагове на силовите усещания при барически въздействия (чрез натиск от теглото на различни обекти върху дланите на ръцете) на спортни и други обекти с минимални разлики в теглата. От обучаваните се изисква възприемане и оценяване като еднакви или различни теглата на обектите по вложената противодействаща сила на ръцете или на други части от тялото.

- Технологичният модел включва развиване на силовата ориентировка при **степенуване на тегла и вложени сили:**

а) при низходящо степенуване – на теглата на спортни пособия (до 10 бр.), чрез влаганите мускулни усилия при “претеглянето” им и определяне на местоположението им в сериационна поредица. Ориентировката при степенуването на тегла е свързана с осъзнаване на това, че например първата топка трябва да е по-тежка от всички други, втората да е по-лека от първата, но по-тежка от останалите, третата да е по-лека от първите две, но по-тежка от останалите и т.н;

б) развива се и способността за възходящо степенуване на тегла и вложените мускулни усилия.

Развива се и разбирането на отношенията между различни по характер ориентировки като **“величина на вложената сила при движение при вертикални промени на терена”**.

Монографията включва насоки за прилагане на дейностите по развиване на различни аспекти от ориентировъчната дейност във физическото възпитание на децата.

Изведени са препоръки за педагогическата практика.

Иванов, Ст., Ив. Глушков (2012) - *Водни спортове-I-ва част : Водни ски*, изд. унив. изд. на ЮЗУ, Благоевград (Учебно ръководство)

Учебното ръководство има за цел да подпомогне студентите и магистрите от специалностите «Физическо възпитание и спорт», «Спортна анимация» и др. в придобиване на теоретични знания за обучението по водни ски (начално и за напреднали) и подпомогне формирането на двигателни умения и навици от спорта. Има за цел да разкрие особеностите на организирането и провеждането на обучение на други хора (деца, ученици, туристи – спортна анимация).

В учебното ръководство са разгледани всички аспекти от организацията и провеждането на обучение по водни ски за начинаещи и напреднали скиори.

Книгата включва **техническа част**, свързана с подбора на ските (видове, размери, профили, оборудване, изисквания при монтаж и поддръжка), лодки (корпуси и двигатели – скорости и мощности на двигателите за начално обучение, слалом, фигурно плъзгане, ски-скокове)– за деца и възрастни, за туристи (анимация) и спортисти.

Представени са изисквания към подбора на акватория и безопасността на обучаваните, инструктажи на пилотите и обучаваните.

Разглеждат се проблеми свързани и с **теорията и методиката на обучението по водни ски**, като видове и характеристика на спортните дисциплини по водни ски, методика на овладяване на елементите от техниката за начално обучение и напреднали. Разработени са примерни план-графици с алгоритъма на овладяване на елементите, времетраене на обучението и оценяването.

Глушкова, М., Ив. Топузов, Ив. Глушков, Евг. Тренчева. *Социалните реалности в България и тенденции в развитието на физическото възпитание*, сб. "Актуални проблеми на физическото възпитание и спорта", том I, изд. на ЮЗУ "Н. Рилски", Благоевград, 2001, с. 71-75. (Публикация)

Разглежда се процеса на дехуманизиране на взаимодействията на хората в прехода към демократизиране на обществения живот в България.

Нарастналите им права и свободи, на фона на масовото им обедняване поражда враждебност, която е проблем за обществото, но най - вече за педагозите, ориентирани образованието от императивно, формалистично - към либерално, хуманистично.

Това създава условия обаче от злоупотреба със свободи и прилагане на алтернативно на общоприетото поведение, свързано с агресия, насилие и престъпност.

В основата на асоциалното поведение на младите хора е чувството за безнаказаност, което е отражение на процесите протичащи в обществото ни. Свидатели сме на формирани детски и младежки банди nerядко и от спортните среди. Причината е в осъзнаването на силовото превъзходство, владееене на спортно-технически двигателни действия - отлични средства за физически контрол над личността, обучени в строга дисциплина, необходимост от доминиране и лидерство, поставяне и постигане на цели, екипност, строга йерархичност в групата и други фактори способстващи за утвърждаване на и в групите.

Проблемът - предмет на изучаване в публикацията е кога и как се заражда агресията при децата, кои са предизвикващите я фактори, способства ли физическото възпитание и физическото им развитие за проявата й, какви са формите и видовете й и др. За целта е проведено изследване на деца от детските градини.

Установено е, че физическите фактори са едни от водещите за агресивността на децата и заедно със заучени и утвърдени модели на негативно поведение (чрез наблюдение в семейството, в детската градина и на улицата), съпроводени с фрустрация и провокиращи я фактори се проявява още в предучилищната възраст. При 3 – 4 годишните се заражда стратегия за предизвикване и участие в конфликт. При 5 г. се среща често предизвикване, но неучастие в конфликта, водещо до наказание на жертвата. Следователно прилагането на инструментално поведение като средство за постигане на цели се прилага от децата през целия период на предучилищното физическо възпитание.

Тодорина, Д., Ив.Глушков - *Посланията на Международната комисия по образованието към ЮНЕСКО – основа за съвременното съдържание на обучението*, сборник от Юбилейна научна конференция с межд.участие „Университетът през третото хилядолетие“, том III, Бургаски свободен университет, 2001, с.225-231. (Публикация)

Публикацията разглежда проблема за образователното съдържание в обучението у нас и съответствието му с посланията на Международната комисия по образованието към ЮНЕСКО.

Призивът, според който, промяната в образователното съдържание трябва да бъде основополагащо за „...глобални промени в съвременното образование“ и за реализиране на обновените му цели и задачи е подробно анализиран от авторите.

Извеждат се основните проблеми в обновяването му, като липсата на общоприета концепция за образователното съдържание в обучението у нас (следователно и неактуализирани цели и задачи); изключителна динамичност и непрекъснат процес на обогатяване в резултат на бурно развитие на

научните области, но неизключване на остаряло съдържание; свръхобем; висок стил - неадекватен на възможностите на обучаваните; детайлизиране на научните факти, пречатващо усвояването на същественото и др.

Въз основа на посланията на ЮНЕСКО към държавници, учени, учители и ученици (Уча за да зная; Уча за да правя (да мога); Уча за да живея заедно (с другите); Уча за да бъда) е разработен авторски йерархичен модел за реализиране на посланията в педагогическата практика у нас. Препоръчва се прилагането му при разработване на нормативни документи, отнасящи се за образователното съдържание.

Глушкова, М., Ив. Глушков, Е. Зашева, Ив. Годорова - *Оценяване и поддържане на качеството на образование в специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание в ЮЗУ „Н. Рилски“*, сб. „Физическото възпитание и спортът в образователната система“, Благоевград, 2006, с. 10-19 (Публикация)

Проведен е преглед на функционирането на Системата за оценяване и поддържане на качеството на висше образование в Югозападния университет „Н. Рилски“ по отношение на специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание“ (преименувана във „Физическо възпитание и спорт“. На оценка са подложени политиката по качеството и силата ѝ на вътрешен регулатор на процесите, свързани с подготовката на кадри и бъдеща конкурентна реализация на пазара на труда. Представени са резултати, отразяващи високата ефективност на системата. Разгледани са промени в организацията и провеждането на съвременен, технологизиран, иновативен учебен процес, с непрекъснат процес на обновяване на образователното съдържание, методите на преподаване, разширяване на обема на електронното образователно съдържание, усъвършенстване на системата за оценяване, осъвременяване на учебната литература за самоподготовка на студентите.

Представени са резултати от обновяване на учебната документация, включени нови курсове в учебния план и изключване на остарели.

Анализирано е синхронизирането на дейностите в катедрите, обслужващи специалността и административните звена на университета.

Публикацията включва и резултати от проведено изследване на студентите от специалността (сравнени с други педагогически специалности) по отношение на:

- активността им към учебния процес (редовна посещаемост на лекции -84,6%, на упражнения - 92,4%);

- затруднение в усвояването на образователното съдържание:

а).в лекционното образователното съдържание – затруднени във висока степен са 14,3%; затруднени в известна степен - 47,5%, без затруднения -38,1%;

б).в учебния материал в упражненията - затруднени във висока степен -12,8 %; в известна степен – 46,2 %, без затруднения – 41,0%.

- формиране от преподавателите от специалността на интерес на студентите към учебните дисциплини (към лекционните курсове – да -62,1%, не – 37,9%; формиран интерес към упражненията – да – 65,1%, не - 34,9 %;

- оценка от студентите от специалността на различни страни от организацията на учебния процес:

а).преподавателите започват и завършват часовете за лекции навреме – оценка 1,51. Скалата е от 1 до 4, като при 1 –оценката е отлична, при 2-мн.добра, 3-добра, 4 – незадоволителна;

б).асистентите започват и завършват упражненията навреме – 1,57.

в).в лекциите се създава творческа обстановка и възможност за дискусия – 1,84, а в упражненията – 1,87.

Представен е сравнителен анализ и на редица други показатели като „Систематизация на учебния материал“, „Ерудиция на преподавателите“, „Научност в преподаването“, „Интерактивност“, „Използване на съвременни технически средства“, „Стил на общуване със студентите“, „Обективност в оценяването“, „Наличност на литература за самоподготовка“, „Актуалност на литературните източници“ и др. показатели.

Установено е силно положително влияние върху подготовката на студентите по физическо възпитание на университетската система за поддържане на качеството и на ежегодните ѝ одити.

Тодорина, Д., Ив. Глушков - Изграждане на комуникативна култура у студентите педагози, сп. Начално училище, бр. 3, 2006 г., с. 19-28. (Публикация)

Публикацията аргументира необходимостта от изграждане по време на висшето образование на студентите от педагогическите специалности на комуникативна култура като една от основните им компетенции, повишаващи ефективността на обучението и формираща личността на обучаваните в различните степени и етапи на образователната ни система.

Изясняват се същността, видовете и значението на взаимодействие на преподавател-обучаван, ученик – ученик, ученик и обкръжаващи (близки, приятели, непознати). Общуването е представено като сложно, многозначно и многостранно явление, с ясно очертани три страни – комуникативна, интерактивна и перцептивна, които отразяват неговите функции и признаци. Според авторите общуването е вид комуникация, но не всяка комуникация е

общуване (когато връзката между комуникиращите остане индиректна). Следователно понятието „комуникация“ е по-широко и по – общо от „общуване“. Извеждат се два основни вида общуване – вербално и невербално, а останалите се представят съподчинено в сложната структура на общуването. Представени са предписания за формиране на комуникативна култура на студентите педагози в образователния процес във ВУ.

Глушкова, М., Ив. Глушков Т. Ханджийска, Цв. Радева (2007) - Проблеми на диагностиката в предучилищното физическо възпитание, Научни трудове, том 46, серия 8 "Физическо възпитание и спорт. Здравна промоция и превенция" на РУ "Ангел Кънчев", унив. изд. на РУ, Русе (Публикация)

За управление на педагогическата практика по физическо възпитание в детската градина е необходимо определянето на статистически норми за оценка на индивидуалните резултати в двигателната дейност на децата, отклоненията в развитието им и др. Във връзка с това се поставя въпроса за същността на понятията „норма“ на физическото и други аспекти на детското развитие и особеностите на прилагането им във физическото възпитание.

В публикацията се представят вижданията на авторите за използването на понятието "нормално развитие" по отношение на интегрални понятия като "физическа дееспособност", „работоспособност“, „функционално състояние“ или по отношение на конкретна двигателна способност или конкретен показател.

Поставя се въпроса за ползата от установяване на стандартните отклонения на показателите на голям брой изследвани, когато отклонението в резултатите е голямо, както и ползата от считането за нормални стойностите на огромния относителен дял от 68,26% от изследваните т.е. стойностите, съответстващи на средната $X \pm S$.

Авторите посочват, че точно стойности попадащи извън тези 68% са проблем за педагозите и изследователите за преценка на състоянието на изследваните по отношение на нормата, макар че е напълно нормално да съществуват физически, физиологични и психически и др. различия, които са в основата на адаптацията на детския организъм, на спортуващите и на другите групи хора. Така всички измерими двигателни дейности могат да бъдат представени чрез кривата на Гаус и за нуждите на ТМФВ, ТМСТ и др. нормалното трябва да се приеме в границите определени от по едно стандартно отклонение от едната и другата страна на медианата.

Или понятието нормално развитие /средно или добро/ отговаря на дадена педагогическа нужда, например за определяне на зоната на близкото развитие на децата или спортистите или за определяне на степента на физи-

чески въздействия; за идентификация на надарени и преждевременно развити деца; за идентификация на ограничени възможности; за откриване на предразположения за развитие в определена насока; за определяне на адаптационните възможности на детския организъм и др.

Според теорията на средния човек на Кетле, „за да се установи кривата на разпределенията, не означава да се разреши проблемът за нормалното по отношение на даден параметър, например ръстът. Нужни са практически наблюдения, които позволяват да се реши при каква стойност на ръста (било към големия или към малкия ръст) става преходът от нормалното към ненормалното физическо развитие“. Авторът допълва, а и е известно, че нормалността на даден процес или явление не изключва други “ненормалности”, например доброто физическо развитие може да е съпътствано с ретардация на двигателната функция.

Или повечето автори разглеждат нормализацията като процес на оценяване, прогнозиране и привеждане на процесите и явленията към нормалното им състояние и развитие. Следователно, нормализацията е процес на изменение, чрез планиране и моделиране на явленията в педагогическата практика на физическото възпитание, основаващо се на познаване на взаимовръзките на идентифицираното състояние с нормалното състояние на отделните показатели и като цяло в организма при холистичното им функциониране. Именно това налага определяне на границите на променливост на показателите и на параметрите им, чрез които изследваме състоянията и развитието им.

Или докато нормалното се смята като показател за приспособимост, понятието „средна величина“ се прилага и се счита като еквивалент на нормата и се приема от повечето автори като нейна емпирична основа. Известно е обаче, че тя неутрализира вариативността във физическия и функционалния капацитет, поради което не е за предпочитане при изследване на хора - във физическото възпитание и спорта, във физиологията, в педагогиката и други области на науката, изучаващи човешкото развитие.

Глушков, Ив., Т. Ханджийска, Ем. Георгиева, Цв. Радева (2007) - *Барически ориентировки при 6-7 годишните деца*, сборник с научни студии и статии "Педагогическото образование в България - състояние и тенденции", ЮЗУ, Благоевград (Публикация)

Учебната двигателна дейност е свързана с непрекъснат процес на ориентировка на обучаваните, която е сензорна (преобладаваща в двигателната дейност), перцептивна, мисловна и др. Посочените ориентировки протичат най-често взаимосвързано. Това единство представлява ориентировъчната част на действието, основополагаща за изпълнителската част, а по-късно и на корекционно-контролната му част.

Тези аспекти на двигателното обучение във физическото възпитание не са напълно изяснени.

Във връзка с това е проведено изследване върху силовите диференцировки, с цел установяване на стойностите на **минималните различителните прагове на тегла** на специални цилиндрични обекти с минимални разлики в теглата им, действащи чрез налягане върху дланите на ръцете на децата. Така ориентирайки се в разликите в натиска, чрез противодействащите сили на ръцете, децата възприемат (или не възприемат) минималните разлики в усилията.

Теглата на цилиндърчетата са 50, 52, 54 и т.н. грама – до 80 грама и са прецизирани с аптекарски везни.

Резултатите показват, че момчетата от подготвителната група за училище показват способност за различаване на тегла средно от 10,62 грама (респ. противодействащи мускулни усилия), а момичетата – от 10,78 грама.

При 47% от **момчетата** се наблюдава праг на възприемане на разлика в теглата от 6 до 10 грама; 38% възприемат разлики в тегла в диапазона от 11 до 15 грама; 5,9% – между 16 и 20 грама; 2,9 % – между 21 и 25 грама; и при 5,9 % от момчетата различителният праг е от 26 до 30 грама.

При **момичетата** относителният им дял е аналогичен: 8,1% са с много добри силови възприятия, усещайки разлики от 6 до 8 грама; 37,8% усещат разлики от 9 до 11 грама. Същият е и относителния дял на децата възприемащи разлики от 12 до 14 грама.

От момичетата обаче 13,5% се отличават със слабо развитие на посочените силови ориентировки, трудно различавайки разлика в тегла от 15-17 грама и 2,7% са с напълно неразвити възприятия за тегла, натиск и противодействащо усилие, трудно възприемайки разлики дори от 24-26 грама.

Изведени са съответните изводи и препоръки за педагогическата практика по физическо възпитание.

Глушков, Ив. (2007) - Възможности за развиване на издръжливост на децата от предучилищната възраст, сборник с научни студии и статии "Кинезиология' 2007", ВТУ "Св. Св. Кирил и Методий" (Публикация)

Физическото възпитание в детската градина е образователна, но преди всичко оздравителна технология, в предвид ранната възраст на децата. При системни насочени въздействия за развиване на аеробна издръжливост при децата настъпват положителни морфологични и функционални промени. Тези изменения като адаптационни реакции повишават работните възможности на детския организъм, а е известно, че основите на фенотипната адаптация на човека се изграждат в детската възраст, поради което въпроса е значим за физическото възпитание.

Във връзка с това е проведено изследване за установяване на състоянието, възрастовите и полови особености на аеробната издръжливост на децата чрез бягане с ниска интензивност, до отказ. Отчетено е пробяганото разстояние, в метри.

Изследвани са 3 до 6 годишни деца. Тестирането е проведено на спортна площадка, чрез обиколки на квадрат с размери 50/50 м.

Установено е, че момчетата от I група, бягайки с ниска интензивност, преодоляват средно 810 м, което говори за много добри аеробни възможности в началото на предучилищния период. При момчетата съответно - 700 м. или с 15,7% по-ниски резултати.

Момчетата от II група преодоляват 876 метра и 973,4 м от момчетата. В III група резултатите са значително по-високи - 1577 м при момчетата и 1327 м. при момчетата. Или установено е, че развитието на аеробната издръжливост от I-ва до III-та група е с 94,7%, при момчетата и с 89,6% при момчетата, което говори за приблизително удвояване на функционалните възможности от 3 - до 6-годишна възраст по отношение на посочената двигателна способност.

Интензивното развитие на аеробните възможности на децата е предпоставка за започване на предварителна спортна подготовка, не само в седмичните регламентирани занимания „Спортно-подготвителни упражнения и игри“, а и като допълнителни форми на спортна подготовка, извън детската градина.

Глушков Ив. (2008) Сравнението като операция в силовата ориентировка на 6 - 7 г. деца във физическото възпитание. Научни трудове на РУ „Ангел Кънчев“, том 47, серия 5.4. Здравна промоция и превенция. Физическо възпитание и спорт, Русе (Публикация)

От базово значение за двигателното обучение е и **способността на децата за сравняване на влаганите сили** при изпълнение на различни двигателни действия.

Дейността на детето е изразена в неговите действия. Именно действията със спортните уреди и пособия (както и без тях) включват различни по сложност и структура моторни актове – представляващи външния израз или външната, видимата страна на двигателната дейност. За оценка на вътрешната страна на моторната дейност на детето, нейното възприемане и осмисляне, трябва да навлезем по-дълбоко в проблема, което е в основата на настоящето изследване. За постигането на желания резултат, свързан с управлението на двигателните си действия, детето използва умствени операции, като подбира най-подходящите начини на изпълнение, организира ги в последователност,

изпълнява ги с определен темп, сила и насоченост, които да отговарят на поставената цел.

Според Р. Стернберг и кол.(2002) тази умствена страна на двигателната дейност не може да се отдели от практическите действия и да се превърне в собствена мисловна дейност, тъй като тя обслужва моториката. Затова я нарича „практически интелект“.

Сравнението като елемент на мисленето стои в основата на ориентируващата дейност на детето. Детето сравнява форми, цветове, дължини, тегла, температури и др. и така осъзнава отношения като голямо – малко (по-голямо, най-голямо), кръгло, топло, студено, степенува дължини.

За физическото възпитание, за нуждите на разнообразната двигателна дейност важно е умението на детето да сравнява и степенува силови величини като: силно, по-силно, най-силно. Да формира представа за значението на силата върху резултата при физическите упражнения. Формира се представа за силно дете, силен спортист. В контекста на казаното, детето оценява собствените си силови възможности, сравнявайки ги с другите чрез постиженията и така осъзнава същността и значението на силата за спортния резултат.

За изследване на способността за сравнение на силите при различни, добре познати двигателни действия е проведено изследване, като от децата се изисква да сравнят 3 двойки упражнения по влаганата сила и въз основа на оценките е обособена интегрална оценка на изследваната способност (W).

За целта дете демонстрира катерене по шведска стена и слизане от нея. Наблюдаващо дете определя в кой от случаите е нужна по-голяма сила – при катерене нагоре или при слизане надолу и защо? Сравнява силите при скачане с два крака по стълба нагоре и надолу и при скок от ниско на високо и изтегляне по пейка в лег.

При правилен отговор изследваното дете получава 2 точки, при частично верен – 1 т. (когато теоретичните разсъждения са верни, но посочва невярното движение). При неправилен отговор – 0 т.

Установено е, че 6-7-годишните момчета реализират $\bar{X}_1 = 1,623$ точки, което показва, че още в началото на учебната година момчетата притежават умения за сравнение и много добра силова ориентировка по отношение анализиранияте двигателни действия. Малка част от децата посочват, че по-голяма е силата при слизане и се аргументират с довода: “Защото е по-трудно”. Следователно, част от децата асоциират силата с “трудности”, които изпитват при слизането от катерушката.

Трудностите произтичат от липсата на пряк зрителен контрол при слизането, поради което движението е 4-фазово, при три опорни точки, въпреки, че катеренето в тази възраст е преобладаващо 2-фазово, с кръстосана координация, с 2 опорни точки. Повторното изследване в края на учебната година показва слабо развитие от 1,1%.

При **момчетата** изходните резултати са по-ниски – $\bar{x}_1 = 1,36$, при $V_1\% = 69,92\%$. За разлика от момчетата обаче интензитетът на развитие на показателя е висок $\bar{d}\% = 33,91$, което подобрява \bar{x}_2 до 1,83, с което в края на предучилищния период постиженията им в силовата ориентировка превъзхождат тези на момчетата. Установени са сходни резултати и при другите две двойки двигателни действия.

Въз основа на получените резултати по трите казуса са обособени **интегрални оценки** на способностите за ориентировка във влаганите сили при различни двигателни действия.

Максималните стойности на W е 6 точки и представлява функция от оценките на децата при решаването на всеки от по-горните три казуса.

Резултатите показват, че **6-7-г. момчета** в началото на учебната година са с $\bar{X} = 3,6$, което показва, че 60,4% от силовите ориентировки на момчетата са адекватни и 39,6% – неадекватни.

Това налага планиране и реализиране на педагогически въздействия за развитието на посочените ориентировки във физическото възпитание.

Установено е, че **момчетата** от изследваната възрастова група са с висока интегрална оценка (W) от момчетата. При изследването в началото на учебната година $\bar{X}_w = 4,27$, който резултат е с 0,645 по-висок от постижението на момчетата. Или като цяло момчетата се отличават с по-добра ориентировка по отношение на влаганите сили при изпълнение на двигателните действия, което се дължи на по-развита способност за анализиране, сравняване и идентифициране на съществените качества на двигателните действия.

Глушков,Ив. (2010) Ориентировка в пространствено-времевите и силови отношения на децата от подготвителната група за училище, Спорт и наука, бр.2, с.117-125. (Публикация)

Публикацията включва резултати от изследване на **вторичната, по-висша ориентировка**, свързана с обследване на **зависимости и характера на причинно-следствените отношения** между параметрите на движенията във физическото възпитание.

За целта на децата се поставя задача свързана с разглеждане на графично представени вертикални промени на терен, по който трябва да бягат максимално бързо, като първата част от пътя е равен, втората част е свързана с изкачване, а третата – със слизане (спускане) по наклон.

На изследваното дете се дават указания да си представи че бяга по нарисуваната пътечка и да посочи по коя част от пътя ще бяга най-бързо и още -за бързото бягане повече ли време ще му трябва, или по-малко.

Целта на изследването е установяване възможностите на децата да осъзнаят, разкрият и оценят прости отношения като “вложена сила-изминат път” и верижно протичащи по-сложни отношения като “път – вертикални

промени на терена –вложена сила- бързина на движението – време на движение”. В случай, че детето отговори правилно, т.е. напълно разбира посочените отношения– получава 2 точки, при частично верен отговор – 1 т. и при неправилен отговор – 0 т.

Изследвана е и ориентировката в отношението **“вертикални промени на терена – вложена сила”** . Резултатите показват, че в началото на учебната година при 6-7-годишните момчета средните стойности на показателя са $\bar{x} = 0,903$ (от максимални 2 точки), което показва, че посочената ориентировка е затруднена.

Динамиката на развитието на показателя за една учебна година обаче е много висока – 62,38% прираст, като абсолютните стойности на \bar{X} нарастват с 0,563 и достигат 1,467 или 73,35% от максимално възможния резултат (в края на годината).

При момчетата изходните данни са по-високи – 1,24 (62,0%), което показва по-добра аналитико-синтетична дейност, по-развита способност за анализиране на причинно-следствени зависимости, по-добре развита способност за сравнение, идентифициране на сходни и различни признаци в отношенията.

Друга задача на изследването е проучване ориентировката на децата в отношението “хоризонтални промени на пътя и време на движение” за преодоляване на разстоянието.

Резултатите показват, че в началото на учебната година момчетата са с $\bar{x} = 1,548$ (или 77,4% от пространствените ориентировки са адекватни).

Това постижение е много по-високо в сравнение с адекватността на ориентировката им в отношенията “време” (бързина), “сила” и „вертикални промени на терена“ със съответните оценки: 0,968 (време – път) и 0,903 (сила – път).

До края на учебната година момчетата подобряват резултата си на 1,8, който резултат е близо до максималния.

Следователно, в края на предучилищния период момчетата се ориентират в по-висока степен в отношенията между пространствено-времените параметри (път с различни хоризонтални промени) и времето за изминаването му, отколкото разгледаните по-горе отношения, свързани с вертикални промени на терена.

При момчетата средния резултати на показателя е 1,48 и до края на годината се подобрява на 1,71 или с 13,77% прираст.

Обособен е и интегрален показател с обща средна оценка на ориентировката на децата в пространствено-времените и силови отношения) W_1 – за изходните резултати в началото на учебната година и W_2 – за крайното изследване, в края на учебната година.

Средните стойности на W_1 на момчетата е 3,419 (от максимално възможни 6 т.), който резултат недвусмислено говори за трудности на децата в ориентировките им в отношенията между посочените параметри.

Установена е обаче тенденция на подобряване на резултатите с израстването на момчетата и за една учебна година прирастът в абсолютни стойности е 0,847, а в относителни – $d\% = 24,78\%$. Налице е тенденция към намаляване на индивидуалните различия в ориентировките на момчетата с израстването им, което улеснява педагога в развиването им.

При момчетата стойностите на W_1 са 3,91 (при 3,419 на момчетата), който резултат показва затруднения и на момчетата в изследваните отношения. Това забавя процеса на формиране на новите двигателни умения в обучението по физическо възпитание и намалява ефективността на двигателната дейност.

И тук се наблюдава тенденция към подобряване на резултатите (на момчетата), като \bar{x}_2 достига стойност 4,1 или прираст за една учебна година от 0,18 (4,45%). Това развитие обаче е по-слабо от момчетата (24,78%), което води и до по-слаби крайни резултати при момчетата в края на учебната година, въпреки по-добрите им изходни данни.

Или по отношение ориентировката на децата в отношенията между пространствените, времевите и силовите параметри на движенията е установено следното:

а) Интегралната оценка (W) на ориентировките в отношенията между параметрите на движенията (с вертикални и хоризонтални промени) – време – път – сила при момчетата в началото на учебната година е 3,4 (от максимално възможна оценка – 6).

б) До края на годината интегралният показател се подобрява с 24,78% и достига до 4,27, като прирастът е статистически значим.

в) При момчетата изходният среден резултат е 3,91, който както при момчетата (3,42) говори за сериозни затруднения в разбирането на причинно-следствените отношения. Реализираният прираст е с 4,45%, но не е статистически значим. Въпреки това в края на годината, в резултат на естественото им биологическо развитие, момчетата постигат 68,3% адекватност на ориентировките им в посочените взаимовръзки и 31,7% са неправилните.

Стойностите на интегралния показател, който е следствие от показатели, носещи информация за видовете ориентировки, показва следното:

г) Сравнително добре е развита ориентировката на децата във взаимовръзката между вертикалните промени на терена – и вложената сила. Така в началото на учебната година при момчетата от 45,2% адекватност на пространствено-силовите ориентировки, до края на годината се подобрява с 62,38% и достига 73,3% адекватност, при $T_{st} = 2,77$. При момчетата и изходните, и крайните резултати са по-високи от тези на момчетата.

Глушкова, М., И. Глушков, Ел. Зашева, Е. Котова (2011) - *Иновации в обучението и усвояването на образователното съдържание от ядро № 1 в предучилищното физическо възпитание*, Сборник с научни студии и статии „Иновационни практики в образованието”, унив. изд. на ЮЗУ, Благоевград, с.25-33. (Публикация)

Публикацията включва резултати от проведен мониторинг на физическото възпитание насочен към събиране на информация за реалното състояние на процесите и явленията и съотнасянето им към поставените цели. Различни мониторингови изследвания в детските градини у нас са провеждани от М. Глушкова - 2004 , М. Глушкова, Ив. Глушков, Ф. Бояджиев – 2007, Ив. Глушков и кол.- 2007 и др. В процеса на провеждането им се *идентифицират проблемите на наблюдаваната област*, решаването на които предполага развитието на иновативации, превръщащи се в технологии за процесуален и резултативен просперитет на частната дидактика.

Това насочи вниманието ни към провеждане на наблюдение над иновациите в двигателното обучение и усвояването на образователното съдържание от ядро №1 в предучилищното физическо възпитание

Целта на изследването е чрез мониторинга, да се подпомогне актуализацията на педагогическата дейност на учителите, осигуряваща по - висока ефективност на физическото възпитание.

Изследвани са проблемите и иновациите по отношение на:

- двигателното обучение и усвояването на образователното съдържание от ядро №1;
- установяване на подбора на типовете двигателно обучение и иновации в приложението им;
- иновации при формиране на двигателните умения и навици.

Контингент на изследването са учителки от ОДЗ-та в Благоевград и в Сандански.

Проведено е анкетно проучване. Относителният дял на срещаните трудности, свързани с посоченото съдържание е следното:

- образователното съдържание не затруднява мен и децата – 11,8%;
- затруднява ни в известна степен – 29,4 %;
- без отговор – 58,8 %.

Като основно затруднение учителите посочват: *недостатъчно познаване на възрастовите промени на биомеханиката на движенията на децата, но добре познават крайния модел на техниката на всяко двигателно действие, който трябва да бъде постигнат .*

Въз основа на наблюденията ни в практиката на детските учителки и множество експертни оценки, можем да определим причините за затрудненията им в двигателното обучение. На първо място в лекционния курс по ТМФВ при 3-7 г. деца, поради ограничен хорариум, се набляга върху крайния модел на техниката

на естествено- приложните движения от ядро №1 и експресно се преподават възрастовите особености и промени в биомеханиката. Например усвояването на техниката на просто двигателно действие като катеренето на децата, при което крайния модел на техниката е двуфазова локомоция, с кръстосана координация, при две опорни точки.

Възрастовото развитие на биомеханиката на катеренето зависи обаче, от развитието на двигателния анализатор на детето, способността му да съгласува мускулите синергисти и антагонисти, включително и при кръстосана координация, която е в зависимост и от развитието на нервната система. Върху биомеханиката на посоченото движение влияе и фактора “сила” за реализиране на преместването. Поради това, 3 и 4 г. се катерят четирифазово, на три опорни точки, което е съвсем различно от крайния модел на техниката, която се формира след 5-6 годишна възраст.

Често учителите не отчитат и липсата на летежна фаза при бягането в началото на предучилищния период, който проблем продължава до средата на периода и по-късно. Не рядко учителите не забелязват предпочитанието на децата да хвърлят с едностранна координация при което дори показват по-добри резултати, в сравнение с правилната техника с разноименна координация.

Не винаги отчитат и особеност на обикновеното ходене при 3 годишните, свързана с привеждане на предната част на ходилото навътре или стъпване с успоредни ходила, което положение води до претоварване на вътрешната част на ходилото. Това налага корегирание и отвеждане до 30° на предната част на ходилото от сагиталната ос, за осигуряване на равномерно разпределение на тежестта на тялото.

От казаното е видно, че познаването на спецификата на възрастовите промени в биомеханиката на простите, но използвани през целия живот на детето естествено- приложните движения е от изключително значение и най-вече за учителите, които трябва да притежават знания и умения за моделиране на техниката им.

Учителите срещат трудности в терминуването на стотиците положения и движения на тялото и на неговите части, в терминуване на прехода от едно положение - в друго, в определяне на положението на децата спрямо спортните уреди, в зависимост от осите и равнините.

Резултатите от наблюденията и експертните оценки на двигателното обучение и усвояването на образователното съдържание от ядро №1, показват още, че учителите отлично се справят в обучението в основните строеве и престороявания, в овладяване на бързото, организирано преместване на децата в пространството и в бързо им престорояване в движение.

Като несъществени оценяваме проблемите на учителите, свързани с подбора и терминологията на командите и разпорежданията и кога да прилагат едните или другите, тъй като наблюденията ни в практиката показват, че рядко допускат грешки.

Въпреки трудностите, иновации, свързани с преподаването на образователното съдържание е установено при 6,9 % от учителите; нямат разработени иновативни практики – 11,8 % и неотговорилите са 81,3%.

Като иновативен се посочва, прилагания проблемен тип обучение при овладяване на терминологията на основните положения и движения на тялото и неговите части; на основните и второстепенни посоки на движение, провеждани от учителите под игрова форма, посочвайки термина, който децата възпроизвеждат двигателно, като положение или двигателното действие.

При втория вариант децата прилагат проблемен тип учебна дейност, заемайки свободно избрано от тях положение или движение и го терминуват. Терминуват и промените при преминаване от едно положение на тялото – към друго (многократно – като игри).

По отношение на прилаганите принципи на подбор на методите на физическо възпитание за разнообразните педагогически казуси, отговорите са следните:

- според целта и задачите (което е същото) – 23,5 %;
- имаме нужда от актуализация на знанията – 18,7 %;
- без отговор – 57,8 %.

И тук от отговорите е видно, че 64,7 % от учителите имат нужда от актуализация на знанията им по проблема, при останалите 35,3 % адекватният подбор на методите осигурява ефективно обучение.

По отношение броя на децата в групите - 64,7 % от учителите, считат, че е много голям за педагогическите ситуации по физическо възпитание, според 6 %-не е голям и без мнение са 29,3 % от учителите.

Анкетираните посочват, че нямат иновативни решения при преподаване при големи групи, макар, че ежедневно преподават на такива групи, в ограничено пространство, изискващо особен подбор и приложение не само на методите за организиране на двигателната дейност, но и на другите групи методи (за обучение, за повишаване на функционалните възможности на детския организъм и др.).

Следователно, макар и неосъзнато, учителите прилагат иновативни практики, според конкретните педагогически условия. Прилагат разнообразни интерактивни методи, включват децата като субекти в дейността, стимулират двигателната им и интелектуална активност, развиват инициативността и изпълнителността им в условията и със средствата на физическото възпитание. Или в резултат на проведеното изследване е установено е, че значителна част от учителите (33%) определят организацията на педагогическите ситуации по физическо възпитание като по-трудна, в сравнение с другите частни дидактики.

Резултатите показват още, че учителите изпитват и затруднения, свързани с преподаването на образователното съдържание от ядро №1 като 29,4 % се затрудняват.

Иновации, свързани с преподаването на образователното съдържание от ядро №1, допринасящи за повишаване на резултатността на двигателното обучение са разработили и въвели в практиката си - 6,9 % от учителите.

Проведения мониторинг над иновациите показва, че учителите, макар и обхванати чрез методически обединения в детските градини се нуждаят от перманентно актуализиране на теоретико-методическата им и практическа подготовка, в унисон с непрекъснато развиващите се научни области, обслужващи физическото възпитание.

Глушков, Ив. (2012) - Възможности за приложение на образователните функции на физическото възпитание в предучилищна възраст (развиване на способността на 6-7г. деца за класификация на процеси и явления във физическото възпитание), сп. Спорт и наука, бр.6, с. 85-95. (Публикация)

В учебния процес по физическо възпитание в ранните възрастови периоди ефективността на педагогическата и учебна дейност зависи до голяма степен от формираните представи на детето не само за видовете спортове, характеристиките и значението им, но и основните им прилики и отлики на особеното, значимото, същественото. В тази връзка е проведено проучване доколко 6-7-годишните деца различават спортовете по съществени признаци като: кои от тях изискват бързина и са свързани с явлението „време“, кои с явлението „сила“ и т.н.

За целта на изследваното дете са представени картончета с картинки с различни спортове и двигателни действия (като скачане, бягане, катерене, хвърляне и др.), част от които изискват бързина, други – сила, трети – други двигателни способности. Детето групира спортовете и двигателните действия свързани с бързина, сила и с други двигателни способности.

Установено е, че децата се затрудняват в класификацията на спортовете, изискващи бързина. Така в началото на учебната година момчетата правилно групират средно 3,63 от 6 спорта свързани с бързина от общо 16 (60,5%), което показва, че в началото на подготвителната група голяма част от децата не осъзнават бързината като двигателна способност и не я свързват със спортовете и с двигателните действия. Или различават спортовете по външни белези и малка част осъзнават съществените им признаци. Резултатите на момчетата се подобряват до края на годината с 0,191 в абсолютни стойности и \bar{X} достига до 3,82 (63,67%) или прираства $d = 5,26$ % за годината.

При момичетата резултатите са по-добри, независимо че по-малко се интересуват от спортовете. Средните им стойности са 3,91 правилно групирани спортове (65,2%) и годишен прираст от 2,17%. И при двата пола обаче годишното подобрене на показателя не е статистически значимо.

За успешна спортно-подготвителна дейност е необходима способност на децата за **класификация на познатите им упражнения и изучавани спортове, които са свързани със сила**. Установено е, че 6-7-годишните момчета в началото на подготвителната група за училище разпознават като силови средно $\bar{X} = 3,2$ бр. от максимален брой – 6 силови спорта. Този резултат показва, че децата срещат трудности за справяне с поставената задача, причината за което е липсата на теоретични знания за отличителните особености на спортовете и разнородните двигателни действия, изучавани главно във седмичната форма “Спортно-подготвителни упражнения и игри” и малкия им практически опит.

Данните показват още, че през цялата учебна година резултатите на децата по показателя не се подобряват. Или изследваната способност за класификация на двигателните действия и спортовете, свързани със сила, е в застой.

При момчетата резултатите са аналогични – $\bar{X}_1 = 3,2$ в началото на учебната година. И тук развитие на показателя през учебната година не е установено.

Глушков, Ив., Петя Пачева (2012) – Ориентировка във времето и времевите продължителности на децата от подготвителната група за училище, изв.бр.№ 5 на сп. Спорт и наука, с.205-2012 (Публикация)

Проведено е изследване с 67 момчета и 71 момичета от подготвителната група за училище за установяване на развитието на ориентировката им във времето. Установена е точността на възпроизвеждане на различни зададени времеви продължителности от 5, 10 и 15 секунди. Установени са закономерности в протичането на посочените ориентировки, както и половите им и възрастови особености. Резултатите показват, че:

-като цяло времевите ориентировки са затруднени при децата в края на предучилищния период.

-по отношение точността на възприемане на кратки времеви интервали от 5 сек. резултатите показват отклонение с 10,8% по посока на удължаване на времето с 0,6 сек.

-за 1 учебна година точността на времевата ориентировка се подобрява при момчетата с 14,83%.

- постепенно, с израстването на момчетата времето се възприема като по-бързо протичащо, в сравнение с изходното. Висока е вариативността на резултатите през учебната годината – от 50,6 % V_1 и намалява до 35,8% V_2 .

- момчетата при първото изследване възпроизвеждат средно 4,7 сек. (които възприемат като 5 сек.) или по-ускорено от реалното. Отклонението е с 6,4% С израстването им до края на годината този процес се задълбочава и

възпроизвеждат средно 4,46 сек. И тук вариативността е висока в началото на учебната година и значително намалява до края на годината.

- точността на времевите ориентировки на децата с увеличаването на времевите продължителности (от 10 и 15 сек.) се влошават, като по-подчертан е процесът при момичетата.

- и двата пола с удължаването на зададените интервали възприемат времето като по-бързо протичащо.

- установените промени като естествен биологичен процес на развитие за 1 учебна година и при двата пола (по трите показателя) не са статистически значими, което говори за застой на посочената ориентировка.

Глушков, Ив.(2012)- Бързина на ориентировката на децата в условия на пространствени съотношения, изв.брой 5 на сп. Спорт и наука, с. 69-75(Публикация)

Проведен е констатиращ експеримент с деца от края на предучилищния период. Изследвана е бързината на ориентировката им в условия на лабиринт, явяващ се графичен образ на футболно игрище, с противникови играчи препятстващи движението. Графичната фигура включва различни пространствени съотношения и различни тактически възможности за избор на най-краткия и най-бърз и безпрепятствен път до крайната цел - вратата на противниковия отбор.

Установени са времевите параметри на ориентировката на децата, половите й различия и промените й за една учебна година като естествен биологичен процес на развитие.

Резултатите позволяват типизиране на децата, прилагащи 3 подхода, при решаването на задачата (3 вида тактики):

- Първата група деца (с най-ниски резултати) по пътя на пробата и грешката, лутайки се из лабиринта случайно открива пътя.
- Втората група зрительно проследява обратния път (от крайната цел – към началото на двигателното действие). Тази група се отличава с добри резултати.
- Третата група деца бързо зрительно обследва лабиринта, проучва го и взема предварително решение за най-ефективния път, след което реализира двигателното действие. При този тип деца установихме най-добрите резултати, като за тях задачата е по-скоро интелектуална, отколкото двигателна, за разлика от първия тип деца.

Резултатите показват още, че в продължение на 1 учебна година бързината на ориентировката се подобрява при момчетата с 32,2% и от 15,8 сек. в началото на годината и времето на протичането й намалява на 11,97 сек. (с използване на огледален модел на първия вариант лабиринт, с оглед изключване на запомнянето).

При момичетата резултатите са по-слаби. За решаването на същата задача в началото на учебната година им бяха необходими средно 19,99 сек. и до края на годината се подобрява до 17,6 сек. Прирастът е с 13,6%, като изхождайки от стойностите на P подобрението и при двата пола през годината е статистически значимо.

Характерът на ориентировките при момичетата обаче преобладаващо е от I и II тип (без обследване на ситуацията), което е в основата на по-слабите им резултати. И при тях вариативността е много висока – $V_1 = 75,9\%$ и намалява до края на учебната година до $V_2 = 46,2\%$.

Изведени са съответните изводи и препоръки за практиката.

Глушков, Ив., Георги Стоянов, Петя Пачева (2012) - Специфични прояви на двигателните ориентировки при деца, изв.бр.№ 5 на сп. Спорт и наука, с. 96-104 (Публикация)

През последните години наблюдаваме процес на удължаване на спортно-състезателната дейност на спортистите и същевременно постигане на високи резултати в млада възраст, включително на олимпийски и световни първенства. Посочените резултати се предпоставят от ранна предварителна спортна подготовка още в предучилищната възраст.

Тези процеси насочват изследователите към изучаване на физическите възможности на децата главно в подготвителните групи за училище (6 -7 г.), което е в основата и на настоящето изследване.

Изследвана е голяма извадка деца – момчета и момичета, с която е проведена кинематометрия. Установени са особеностите в проявата на пространствените и силовите им ориентировки, в зависимост от посоките и равнините в които възпроизвеждат зададени от нас движения и положения .

Отклоненията са идентифицирани в градуси. Изведени са съответните изводи и препоръки за педагогическата практика по физическо възпитание и за предварителната спортна подготовка на децата.

Предположено е, че ориентировъчните способности на децата в края на предучилищния период се проявяват различно в различните равнини и посоки на движение и точността им е свързана с вложената сила. За целта е установено състоянието на пространствените и силовите ориентировки на децата, на двигателната им усетливост и двигателна памет при изпълнение на движения в различни равнини и посоки и при вложени различни сили. Установявани са и половите особености в проявата на посочените специфични двигателни способности.

Използвани са 24 показателя, сред които 6 за оценка на точността на възпроизвеждане на зададени положения с ръцете - от стоеж, с гръб към кинематометъра при повдигане **в лицевата равнина** на дясната и лявата ръка (поотделно) до 45^0 , 90^0 и 135^0 . Следващите 6 показателя са свързани с

оценка на точността на възпроизвеждане на зададени положения чрез снемане на ръцете в лицевата равнина-от стоеж - ръце горе–до 135° , 90° и 45° .

Следващите 6 показателя служат за оценка на точността на движенията при повдигане на ръцете **в напречната равнина** (до същите градуси) и последните 6 показатели - за оценка на точността на снемането на ръцете - в напречната равнина – до зададените положения.

В резултат на изследването е установено, че:

- ✚ При изпълнение на двигателни действия с повдигане и снемане на ръцете в лицевата равнина до зададени положения (до 45° , 90° и 135°) се установяват значителни отклонения във възпроизведените положения, като при повдигане на ръцете отклоненията са средно от -25° до $+35^{\circ}$ при момчетата и от -20 до $+15$ при момичетата, а при снемане на ръцете до същите положения от -25 до $+40$ гр. при момчетата и от -15 до $+25$ при момичетата.
- ✚ Следва, че пространствените и силови ориентировки при изпълнение на посочените движения са неразвити, което налага в заниманията по физическо възпитание (вкл. и в спортно-подготвителните упражнения и игри) да се планират средства за насочено въздействие за развиването им.
- ✚ Установените съществени отклонения в точността на движенията, идентифицират и проблеми с двигателната усетливост и двигателната памет на децата при възпроизвеждане на двигателните действия.
- ✚ Установено е, че при повдигане на ръцете, момчетата влагат по-голяма от необходимата сила за конкретното движение и средните им отклонения са по-посока на повдигане на ръцете над посоченото положение.
- ✚ При момичетата при повдигане на ръцете се наблюдава влагане на по-малка от необходимата сила при което заеманото положение е под зададеното.
- ✚ Наблюдава се увеличаване на отклоненията (неточността) с нарастване на амплитудата на повдигането на ръцете (от 45 към 90 и 135 градуса).
- ✚ При първите опити, функционалната асиметрия в точността на изпълнение на движенията с дясната и лявата ръка (при повдигане на 45°) е по-голяма, в сравнение със следващите опити с двете ръце. Това говори за положителен и бърз пренос на пространствената и силова ориентировка от дясната – върху лявата ръка, която подобрява точността на движението.
- ✚ Сравнителният анализ на точността при повдигане и снемане на ръцете показва, че като цяло отклоненията при снемане са по-големи и по посока на влагане на по-голяма сила от необходимата и при двата пола. Това се подпомага и от силата на теглото на ръцете, гравитацията и вложената сила, които сили при снемане се мултиплицират.

✚ Точността на възпроизведените положения с ръцете в напречната равнина е аналогична на резултатите в лицевата равнина.

Изведени се съответните изводи и препоръки за практиката.

Глушкова, М., И. Глушков (2013) - Процесуални и резултативни особености на двигателната обучаемост, сборник с научни трудове на РУ“Ангел Кънчев“ „Физическо възпитание и спорт“, Русе. (Публикация) (под печат, налично писмо за отпечатване)

Формирането на двигателни умения и навици е основен резултат от обучението по физическо възпитание. Интензитетът на процеса зависи от индивидуалната обучаемост на децата и учениците и се явява като емпирична характеристика на възможностите им за овладяване на двигателни действия.

Понятието „обучаемост“ не е популярно във физическото възпитание. Свежда се до възприемчивостта при усвояване на двигателни действия.

Във връзка с това, когнитивната теория обяснява в известна степен двигателното обучение, но по отношение на първичното и вторично запомняне и продължителността на запазване на информацията за двигателното действие, проблема не е напълно изяснен.

Липсват данни за фактора „време“, на съхранение на усвояваното двигателно действие в краткосрочната и дългосрочна памет и значението му за цялостната реализация на обучението.

Не се откриват данни за дезорганизацията и деавтоматизацията на двигателните действия (след прекъсване на обучението), които са в основата на планирането и дидактическите предписания. Това насочи вниманието ни към изследване на проблема при малките възрастови групи (в предучилищната възраст), поради минимален минал двигателен опит на децата.

За целта е проведено 5-дневно обучение с 25 изпълнения на експериментално двигателно действие. Отчетени са промените в броя на отклоненията (грешките) и амплитудата на отклоненията на движението от опит към опит, ден след ден. Установена е динамиката на двигателната обучаемост (дневна и седмична) и възрастово-половите ѝ особености. Резултатите показват, че при 5-дневно обучение, общото подобрене на двигателното действие при момчетата от I-ва група е с 40,22%, а при момичетата с 39,53%, съответно при момчетата от II-ра група - с 30,3% (среднодневно от 6,06%) , а при момичетата с 33,01%

Установено е още, че в рамките на седмицата най-ефективни са първите три дни от обучението, през които се реализират 87,17% от седмич-

ния резултат и само 22,83% от подобрението на техниката на движението се реализира през четвъртия и петия ден.

Установени са и редица други закономерности, изведени са произтичащи изводи и препоръки за педагогическата практика.

05.12.2013 г.

Изготвил:
гл.ас. д-р Иван Глушков